

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Габриела Белова Белова-Ганева,

Югозападен университет „Неофит Рилски” – гр. Благоевград

по конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право (Международно право и международни отношения), за нуждите на Центъра по юридически науки на Бургаския свободен университет, обявен в ДВ, бр. 60/07.07.2020 г.

Относно: научната, научно-приложната и професионално-академичната дейност и продукцията, представени от гл.ас. д-р Ваня Христова Стаматова – единствен участник в конкурса

Със Заповед № ЛС-19/04.09.2020 г. на Ректора на Бургаския свободен университет съм определена за член на научно жури във връзка с конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“, обявен в ДВ бр. 60 от 07.07.2020 г., в професионално направление 3.6 „Право” (Международно право и международни отношения). На първото заседание на Научното жури ми е възложено да изготвя рецензия. В изпълнение на заповедта на Ректора на БСУ и на решението на научното жури, като се ръководя от изискванията на Закона за развитието на академичния състав на Република България, Правилника за прилагането му и Правилника за развитие на академичния състав в БСУ, предлагам на вниманието на уважаемите членове на Научното жури следните свои констатации и изводи, както и мотивираното от тях заключение.

I. Обобщени данни за научната продукция и дейността на кандидата

Научната продукция представена от кандидата гл.ас. д-р Ваня Стаматова отговаря на характера на обявения конкурс, а именно – Международно право и международни отношения. Тя включва публикации в няколко научни направления: (1) проблемите на морската сигурност, закрилата на морските интереси на Европейския съюз в контекста на европейската сигурност, както и интегрираната морска политика на ЕС, като специално бих открила публикацията, посветена на морските интереси на Европейския съюз в

Арктическият регион; (2) проблеми на интеграцията на лица с предоставена международноправна закрила в Р България, трудовата мобилност на граждани на трети страни, а също така основните права на незаконните мигранти в ЕС и последиците от Глобалния пакт за миграция на ООН в европейски контекст; (3) промените в правния статус на хората с увреждания (в частност, въпроси, свързани с процедурата по подкрепено вземане на решения); (4) аспекти на института на местните обществени посредници като част от правозащитните механизми за гарантиране на основните права и свободи на гражданите.

В количествено отношение научната продукция отговаря на изискванията и критериите, залегнали в Националните наукометрични показатели за професионално направление 3.6 Право за заемане на академичната длъжност „доцент“ (по всички групи показатели), както и на допълнителните изисквания на Бургаския свободен университет. Налице е справка, подкрепена от съответните доказателства, като публикациите се разпределят както следва:

- една основна монография „Закрила на морските интереси на Европейския съюз в контекста на европейската сигурност” от 2020 г. (изд. на Бургаския свободен университет, 219 с., ISBN 978-619-7126-94-5), която съответства на установената нормативно (в ЗРАСРБ) представа за „монография“, доколкото изследва всестранно и пълно конкретен проблем, и безспорно представлява самостоятелно авторско изследване;
- единадесет статии и доклади на български език в авторитетни издания (годишници, сборници, алманаси) или на конференции на Бургаския свободен университет и на други юридически факултети в страната - ВСУ „Черноризец Храбър”, УНСС, както и на ИДП при БАН.

Педагогическата дейност на кандидата също е впечатляваща и достатъчна от количествена гледна точка. Кандидатът гл. ас. д-р Ваня Христова Стаматова работи на основен трудов договор в БСУ, като последователно е заемала длъжностите асистент и главен асистент. Водила е семинарни занятия по Международно публично право, Право на Европейския съюз и Международно частно право, както и лекционни курсове по избираемите учебни дисциплини: Миграционно и бежанско право и Морско право

(публично и частно). Освен преподавателската дейност, кандидатът е обучител на семинари за магистрати и съдебни служители, организирани от Националния институт по правосъдие и ОП „Административен капацитет”. Гл.ас. д-р Ваня Стаматова е изнасяла лекции по програма „Еразъм+” в Полша и Гърция. Член е на Работна група за създаване на Закон за физическите лица и мерките за подкрепа. Д-р Стаматова е ръководител на вътрешноуниверситетски проект и участник в два международни и един национален проект. Член е на Българската асоциация по международно право, което също следва да се оцени високо и по достойнство.

II. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата

От представените в списъка на кандидата публикации приемам за рецензиране представената монография, 11-те статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове. Съобразно изискванията на ЗРАСРБ кандидатът има следните наукометрични показатели:

- ГРУПА А. Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор” – 50 точки.
- ГРУПА В. Публикувана монография, която е представена като основен хабилитационен труд – „Закрила на морските интереси на Европейския съюз в контекста на европейската сигурност” от 2020 г. (изд. на Бургаския свободен университет, 219 с., ISBN 978-619-7126-94-5) – 100 точки. Монографията е първото самостоятелно изследване в българската международноправна наука, посветено на закрилата на морските интереси на Европейския съюз в контекста на европейската сигурност. Анализирани са процесът по формиране на компетентност на институциите на ЕС в областта на закрилата на морските интереси. Тя е гарантирана от прилагането на актовете на първичното и вторичното право на Съюза, както и от международното морско право, което от своя страна се определя като съвкупност от правни норми, принципно отразяващи волята на субектите с цел развитие на международните отношения, усвояване на морските ресурси от цялото човечество и опазване на морската среда. Международното право

и правото на ЕС проявяват своята взаимовръзка при прилагането им към закрилата на морските интереси на Съюза. Авторката уточнява, че морската политика не е изрично предвидена в Учредителните договори на ЕО/ЕС, а нейното формиране започва с Зелената и Синята книга на ЕС, които са основата за създаване на политиката на ЕС, свързана със закрилата на морските интереси. С тях се поставя началото по отношение на интеграцията на морските дейности, като е очевидно, че те следва да бъдат израз на ефективността на морската политика, чрез създаване на единен подход и единна правна рамка в държавите членки. Авторът прави типологизация на основните стълбове, върху които се изгражда закрилата на морските интереси на ЕС: изграждане на взаимовръзки и осъществяване на морската дейност и възникващите от това отношения както между самите държави членки, така и в отношенията им с трети държави извън ЕС; защита на морските интереси на ЕС въз основа на европейското право и поетите международни задължения; благоприятни условия за развитие на морските дейности и устойчиво и безопасно развитие на корабоплаването. В края на първа глава са разгледани морските политики на водещи морски държави (Австралия, Канада, САЩ и Япония) и връзката им със закрилата на морските интереси на Европейския съюз. Като приносен момент може да бъде посочен направеният опит за извеждане на понятието „морски интереси” в широк и тесен смисъл. Споделям оценката на авторката относно подписаното през м. май 2013 г. споразумение за създаване на изследователски съюз за Атлантическия океан между ЕС, САЩ и Канада. Логичен е и направеният извод, че океанското сътрудничество „за да бъдат защитени морските интереси, както на ЕС, така и на останалите партньори, ще включва изследване на взаимодействието между Атлантическия и Северния ледовит океан, по-конкретно във връзка с изменението на климата което е от значение за екологичната европейска и атлантическа сигурност” (с. 99).

С оригиналност се отличава и анализът във втора глава, посветен на регионалните морски стратегии в приоритетните морски региони, които

играят важна роля за закрилата на морските интереси на ЕС. Авторката справедливо изтъква, че отдалечените отвъдморски територии на Европейския съюз представляват „преимущество за Общността” (с.112). Подробно е разгледана стратегията на ЕС за Адриатическо-Йонийския регион (EUSAIR), която е представена на 17 юни 2014 г. Обърнато е внимание върху интересния факт, че двойки държави – по една държава-членка и една страна, извън ЕС координират разработването на отделните елементи от Плана за действие: Гърция и Черна гора, относно „Синия растеж“; Италия и Сърбия, относно „Свързване на региона“ (транспортни и енергийни мрежи); Словения и Босна и Херцеговина, относно „Качество на околната среда“; Хърватия и Албания, относно „Устойчив туризъм“ (с.124-125). Налице е и критичен подход у авторката, която отбелязва, че стратегията подминава проблемите, свързани с трафика на хора и трансграничната престъпност в региона. Обърнато е специално внимание на Средиземно море, както и на двата документа, публикувани през 2018 г.: „Подпомагане на дейностите за развитие на морските клъстери в Средиземно и Черно море”, както и „Средиземно море - определяне на елементи и географски обхват на морското сътрудничество”.

Подчертана е ролята и на Черноморския регион, който според авторката е от стратегическо значение, особено от гледна точка на енергийната сигурност на Европейския съюз и се отличава се с тесни връзки и голям потенциал, но и с различни съперничества (с. 138). Откроява се ролята на Черноморската синергия като документ с фундаментално значение за развитието на региона. Изключително убедително е изложението за Арктическият регион, по отношение на който вследствие на динамиката, свързана с глобалното затопляне, се налага Европейският съюз да преразгледа своята ангажираност и да разработи Арктическата си стратегия. Използването на арктическите ресурси, преминаването през арктическите води, в частност около спорния Северозападен проход, включително и навигирането са проблеми, при които според авторката трябва да се търси и постигне взаимовръзка при прилагането на международното право и правото на ЕС.

В трета глава са разгледани два важни въпроса. Първият е свързан с международното управление на океаните, опазването на морското биологично разнообразие в международни води и др. На следващо място е разгледана Европейската стратегия за морска сигурност, като важен елемент при определянето на стратегическите интереси в областта на морското дело, стратегическите заплахи и ответните действия, свързани със закрилата на морските интереси. Приносен момент е направеният извод за важността на моретата като ценен ресурс за цялостното развитие на европейските интеграционни процеси.

В Заключението са направени основните изводи и обобщения. Монографичното изследване се отличава с богат научен апарат (190 бележки под линия), както и библиография, която включва достатъчно източници на български и английски език, както и нормативни източници и интернет-ресурси. Представените заглавия показват добри познания на автора в областта на различни правни отрасли като международно публично право и право на Европейския съюз, но и на съответните подотрасли като международно екологично право, морско право, право на сигурност.

По показателите в ГРУПА Г - изискуеми са 100 точки, представени са публикации от кандидата, формиращи 110 точки. Всички статии, които са приложени за рецензиране са насочени към проблеми на международното право и правото на Европейския съюз, част от тях са използвани в монографията на автора, други са със самостоятелен научен принос. Но всички те показват целенасочената научна дейност на гл.ас. д-р Ваня Стаматова, която заслужава висока комплексна оценка. Цялостната творческа продукция доказва една последователност в научните и педагогическите усилия, на основата на по-широк тематичен кръг от интереси и оригинален изследователски метод. Не може да не се подчертае, че диапазонът на изследванията е разположен в няколко различни направления и обхваща правните аспекти на интегрираната морска политика на ЕС, проблеми на лицата с предоставена международноправна закрила в Р България и на незаконните мигранти, последиците от Глобалния пакт за

миграция на ООН в европейски контекст, правния статус на хората с увреждания и др. Следва да се има предвид, че в статиите са засегнати и въпроси, свързани с интегрираната морска политика на ЕС, но останали извън монографията, като напр. системата за управление трафика на плавателни съдове в България и двата оперативни брегови центъра, разположени във Варна и Бургас (с. 126-127 от публикация № 5).

Особено внимание заслужава статията „Глобалният пакт за миграция на ООН – опасност или сигурност за Европа?“ (№ 3 от списъка с публикациите), която разглежда основните положения в документа, както и мерките, предприемани за управление на миграционните процеси с цел безопасна, организирана и законна миграция. Систематизирани са основните принципи на Пакта, а също така и трудностите, свързани с неговото приемане. Д-р Стаматова подчертава необвързващия характер на Глобалния пакт, както и факта, че той не може да променя разпределението на компетентности между Европейския съюз и неговите държави членки (с.328 от публикация № 3).

Безспорно приносен характер има и публикацията под № 4 от представения списък - „Закрила на морските интереси на ЕС в Арктическият регион“. Днес интересът на ЕС, а и на други фактори на сила е съсредоточен в Арктическият регион поради множество жизненоважни за съдбата на международната общност въпроси, като например изменението на климата, използването на минералните и биологичните ресурси, определянето на границите на арктическият шелф, устойчивото икономическо и екологично управление в Далечния север, развитието на търговските маршрути в северните ширини и не на последно място, опазването на традиционния начин на живот на коренните народи. Напълно може да бъде споделен направеният извод от авторката, че ЕС се ориентира към по-реалистична арктическа политика, основана на съществуващите договорености и инструменти като Конвенцията на ООН по морско право, Международната морска организация и Арктическият съвет, при съблюдаване на суверенитета и националните интереси на арктическите държави.

- ГРУПА Д - изискуеми са 50, представени за кандидата са 70 точки. Цитиранията, представени за рецензиране са от категорията цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране – 7 (вкл. и на англ. език). Гл. ас. д-р Ваня Христова Стаматова отговаря напълно изискванията на закона и по отношение на последната група наукометрични показатели.

III. Критични бележки и препоръки

Бих препоръчала на кандидата в свои бъдещи публикации да проследи търсенето на оптимален баланс за Арктика между статуса на защитена зона и предстоящата засилена експлоатация на природни ресурси. Целите на ЕС за опазване на уникалната природна среда в значително степен са свързани с подобряването на енергийната ефективност и развитието на възобновяемите енергийни източници в гъсто населените индустриализирани европейски страни.

IV. Заключение

Въз основата на представения монографичен труд и на останалите оригинални научни публикации от страна на кандидата, както и предвид разнообразната педагогическа дейност, заявявам своята еднозначна и ясна положителна оценка и препоръка гл. ас. д-р Ваня Христова Стаматова да заеме академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 3.6 „Право“ (Международно право и международни отношения) в Центъра по юридически науки на Бургаския свободен университет.

02.11.2020 г.

Член на журито: проф. д-р Габриела Белова